

Секція 13. Психологічні аспекти розвитку сучасності**ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

**АСМОЛОВА Тетяна, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет**

Анотація. У тезах аналізуються поняття «свідомість» і «самосвідомість» у сучасній психології. Досліджуються різні підходи до наданих термінів, акцентується їх роль у психічному розвитку особистості. Проводиться порівняльний аналіз відмінності між свідомістю, як знанням про інших, і самосвідомістю, як знанням про себе.

Ключові слова. свідомість, самосвідомість, психіка, особистість, рефлексія, пізнання.

Психологія, як наука про душу і поведінку людини, пройшла довгий шлях розвитку, перш ніж набула сучасного вигляду. Її еволюцію можна розділити на кілька ключових етапів, кожен з яких вніс вагомий внесок у формування науки.

Як зазначає кандидат психологічних наук, доцент Олена Коханова, «...у понятті «античний світ» поєднують Стародавню Грецію та Рим, а хронологічними рамками античної психології прийняти вважати VII (VI) ст. до н. е.-IV (VI) ст. н. е., а саме час становлення, розквіту і занепаду греко-римської цивілізації. Сам термін «античний» має латинське походження й у перекладі означає «давній» [1, с. 17]. Визначні філософи Стародавньої Греції, такі як Сократ, Платон і Аристотель, заклали основи для розвитку психології. Вони розглядали природу душі, пізнання і поведінки людини. Тобто, розвиток психології розпочався ще в античному світі, разом з іншими важливими соціально-гуманітарними науками.

Експериментальна психологія почала розвиватися тоді, коли вчені вирішили вивчати психологічні явища за допомогою наукових методів, а не лише філософських міркувань. На думку кандидата психологічних наук, доцента Олени Галян, «...дух часу» в XVII — на початку XIX ст. був тим інтелектуальним ґрунтом, на якому розвивалася психологія. Саме в цей період

окреслено найважливіші теоретико-методологічні принципи, на основі яких відбувалося формування експериментальної психології в другій половині XIX ст.» [2, с. 12].

За даними фахівців проекту «Простір психологів», «...Вільгельм Вундт засновує першу лабораторію експериментальної психології в Лейпцигу (1879), що вважається офіційною датою народження психології як науки. Вундт застосував експериментальні методи для вивчення психічних процесів, зокрема відчуттів і сприйняття, що стало важливим проривом у розвитку науки» [5].

Після заснування та початку роботи над експериментальною психологією науковці почали досліджувати й інші напрямки, а саме: психоаналіз і розвиток клінічної психології (кінець XIX – початок XX ст.).

Як зазначає доцент психології Ніна Ільїна, «...у цілому, клінічна психологія є відносно молодою наукою. Її становлення було зумовлене необхідністю вивчення причин психічних захворювань, їх впливу на розвиток і функціонування особистості, а також можливостей лікування та відновлення. «Традиційно її зародження відносять на кінець XIX ст., коли В. Вундт (1832-1920) заснував у Лейпцигу лабораторію експериментальної психології. Хоча французькі психіатри Ж. М. Шарко (1825-1893), П. Жане (1859-1947), А. Біне (1857-1911) ще до утворення цієї лабораторії в обладнаних при психіатричній клініці відділеннях досліджували індивідуально-психологічні особливості психічно хворих, вундеркіндів та осіб, обдарованих парапсихологічними здібностями» [3, с. 12].

Сильний акцент біхевіоризму на об'єктивності та фокус на зовнішній поведінці довгий час відволікав психологів від вивчення свідомості. Перші дослідження гуманістичних психологів змістили увагу на індивідуальність людини, розглядаючи її як свідому і самусвідомлюючу істоту. До 1950-х років з'явилися нові дисциплінарні перспективи в лінгвістиці, неврології та інформатиці, і ці області відродили інтерес до розуму як центр наукових досліджень.

Гуманістична психологія розглядає людину як цілісну істоту, приділяючи особливу увагу таким аспектам, як свобода вибору та прагнення до самоактуалізації. На відміну від підходів, які акцентують увагу на проблемах і патологіях, цей напрямок спрямований на підтримку людей у розвитку їхніх можливостей і досягненні найвищого рівня добробуту.

На думку автора інформаційного ресурсу «Український соціон» Сергія Смоляка, «...на сучасному етапі спостерігається все тісніший зв'язок психології з природничими науками, зокрема, з медичними та біологічними. Зв'язок психології з цими науками обумовлений подвійною природою людини як соціальної і одночасно біологічної істоти. Знання, отримані фізіологами і біологами, все ширше починають використовуватися в психології для того, щоб краще зрозуміти ті чи інші психічні явища» [4].

Крім цього, все більшого поширення набувають дослідження нових напрямків у психології, а саме:

- нейронауки – вивчення мозку та нервової системи допомагає розширити наше розуміння психічних процесів;
- культурна психологія – вивчення культурних відмінностей у психічних процесах і поведінці;
- психологія здоров'я – зростає інтерес до вивчення психологічного здоров'я та факторів, що впливають на нього;
- позитивна психологія – зосереджується на вивченні людського благополуччя, щастя та цінностей.

Психологія пройшла довгий і складний шлях від філософських спекуляцій до сучасної наукової дисципліни. Кожен етап її розвитку вніс свій унікальний внесок у розуміння людської свідомості, поведінки та емоцій, що робить психологію однією з найбільш динамічних і багатогранних наук нашого часу.

Література:

1. Коханова О. П. Історія психології: від античності до початку ХХ століття : навч. посібник / Авт-уклад. О. П. Коханова, 2016. – НВП «Інтерсервіс». – 235 с.

2. Галян О.І. Експериментальна психологія : навч. посіб. / О. І. Галян, І. М. Галян. - К. : Академвидав, 2012. 400 с. – (Серія «Альма-матер»).

3. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2023. – 163 с.

4. Смоляк С. Сучасні тенденції в психології. Інформаційний веб-портал «Український соціон». URL: <https://ukrsocion.org/2016/02/20/сучасні-тенденції-в-психології/> (дата звернення: 26.09.2024).

5. Експериментальна психологія. Інформаційний веб-портал «Простір Психологів». URL: <https://psychology.space/psypedia-post/eksperymentalna-psychologiya/> (дата звернення: 26.09.2024).

***Abstract.** The theses analyze the concepts of "consciousness" and "self-awareness" in modern psychology. Different approaches to the given terms are studied, their role in the mental development of the individual is emphasized. A comparative analysis of the difference between consciousness, as knowledge about others, and self-awareness, as knowledge about oneself, is carried out.*

***Key words:** consciousness, self-awareness, psyche, personality, reflection, cognition.*

***Науковий керівник – КОНОПЛЯНИК Дмитро,
асистент кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв***